

Badische Landesbibliothek Karlsruhe

Digitale Sammlung der Badischen Landesbibliothek Karlsruhe

De trinitate

Augustinus, Aurelius

[Freiburg im Breisgau], 1494

[Liber IX]

[urn:nbn:de:bsz:31-313432](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:bsz:31-313432)

Liber

no visu: quovideri deus nō pōt. S; si eū que videt humano visu: spiritali charitate diligere: videret deū q̄ est ipsa charitas visu interiore q̄ videri pōt. Itaq; qui fratrē que videt nō diligit: deū que propterea nō videt: q; deus dilectio est: qua caret q̄ fratrē nō diligit: quō pōt diligere? Nec illa iā questio moueat q̄tū fratri charitatis debeam; impendere: q̄tū deo incomparabiliter plus q̄ nobis: fratri em̄ quātū nobis ipsis. Nos autē ipsos tāto magis diligimus: quātomagis diligim; deū. Ex vna igit eadēq; charitate deū primūq; diligimus. Sed deū ppter deū: nos autēz & primū propter deum.

¶ ex ea forma qua diligit iustus diligit deus: quia nō pōt ea que dilectionē excitat forma nō diligi: eademq; est deus: quia de; charitas est.

La. IX.

2. Cor. 6

¶ Quid em̄ est queo q̄ exardescimus cū audimus & legimus: Ecce nunc tempus acceptabile: ecce nūc dies salutis: nullā in quōq; dantes offensionem: vt nō rephendat ministeriū nostrū: s; in omnibus cōmendantes nosmetipsos vt dei ministros: in multa patientia: in tribulatiōib; in necessitatib;: in angustijs: in plagis: in carceribus: in seditiōib;: in laborib;: in vigilijs: in ieiunijs: in castitate: in scientia: in longanimitate: in bonitate: in spiritus sancto: in caritate nō ficta: in verbo veritatis: in virtute dei: p arma iusticie a dextris & a sinistris: per gloriā & ignobilitatem: p infamiā & bonā famam: vt seductores & veraces: vt q̄ ignozamur: cognoscamur: quasi morientes: ecce viuimus: vt coerciti & nō mortificati: vt tristes sempasūt gaudētes: sicut egentes multos aut ditantes: tanq; nihil hntes & oia possidentes. Quid em̄ est q̄ accēdimur in dilectionem pauli apli: cū ista legim;: nisi q̄ credimus eum ita vixisse: Quid em̄ tū sic eē dei ministris: nō de aliq;bus auditū credimus: s; intus apud nos vel potius supra nos in ipa veritate conspiciim;. Illum q̄ que sic vixisse credimus: ex hoc q̄ videmus diligimus. Et nisi hāc formā quā sp̄ stabilē atq; cōmutabilē cernim; p̄cipue diligere nō iō diligere; illum: quia ei; vitā cū in carne viueret: huic forme coaptatā & cōgruentē fuisse: fide retinemus. Sed nescio quō amplius & in ipsius forme charitatem excitamur: p fidem q̄ credim; vixisse sic aliquem: & spem q̄ nos quoq; ita posse viuere qui homines sum;: ex eo q̄ aliq; hoies ita vixerūt minie desperam; vt h; & desideremus ardentius: & fidētius p̄cemur.

Ita & ipoz vitā facit a nobis diligi forme illi; dilectio scōm; quā vixisse credunt: & illoz vitā credita: in eandē formāz flagrantiorē excitat caritatē: vt q̄to flagrant; diligim; deū: tāto certius sereniusq; videamus: q; in dea cōspicimus incōmutabilē formā iusticie: scōm; quā hoiesz viuerē optere iudicam;. Galet ergo si des ad cognitionē & ad dilectionē dei: nō tanq; oino incogniti: aut omnino non dilecti: sed quo pgnoscat manifesti & q̄ firmam; diligit.

De amante & quod amat & amore. La. X.

¶ Quid est autē dilectio vel caritas quā tantopere scriptura diuina laudat & p̄dicat: nisi amor boni. Amor autēz alicuius amāts est: & amore aliqd amat. Ecce tria sunt: amans & q̄ amat: & amor. Quid est q̄ amor nisi quedā vita duo aliq; copulans vel copulare appetēs: amantē scz & q̄ amat. Et h; etiā in extremis carnalibusq; amoribus ita est: sed vt aliqd purius & liquidius hauriamus: calcata carne ascēdam; ad aim;. Quid amat animus in amico: nisi animū: Et illic igit tria sunt: amās: q̄ amat: & amor. Restat etiā huic ascēdere & supius ista q̄rere q̄tū homini dat. Sed hic paululū req̄scat intentio: nō vt se iam existimet inuenisse q̄ q̄rit: s; sicut solet inueniri locus vbi iā querendū est aliqd: non dū illud inuentū est: s; iam inuentū est vbi q̄rat ita h; dixisse suffecerit: vt tanq; ab articulo alicuius exordij cetera contexamus.

Explicit liber octauus

Incipiunt capitula libri noni.

- i De deo semp querendo
- ii De amore: an tria sint: amās: & q̄ amatur: & amor: an autem duo sint cum quis non alium q̄ seipsum diligit.
- iii De mēte & noticia eius & volūtate.
- iiii Triā esse in anima: que sunt vnum mentem: & noticiam sui: & amorem.
- v Amens: & amor: & noticia: & singula in se maneat: & omnia in omnibus.
- vi De noticia qua mens nō solum scz sed etiā alias mētes nosse regulariter potest.
- vii De verbo quod mēs ex eterna cōcipit veritate.
- viii Quali amore diligi debeat creatura.
- ix Quō differat dilectio rerum spiri;

talium ab amore carnalium.

x Non omnia que noticia comprehendit dici possit concepta.

xj Concepte noticie similitudine tunc ad equalitatem mentis accedere: cum id quod cognoscitur neque inferioris neque superioris nature est.

xij Cur sicut noticia mentis est proles: non etiam amor partus eiusdem sit.

Aurelij augustini epi liber nonus incipit.

De deo semper querendo. Caplm. I.

Trinitatem certe querimus: non quam liber: sed illam trinitatem que deus est: verusque ac sumus: et solus deus.

Expecta ergo quisquis haec audis.

Adhuc enim querimus. Et talia querentem nemo iuste reprehendit: si tamen in fide firmissimus quare: quod aut nosse: aut eloqui difficillimum est. Affirmantem vero cito iustas reprehendit quicquid melius vel videt vel docet. Querite inquit deum et vivet anima vestra. Et ne quisque se tanquam apprehendisse temere gaudeat: querite inquit faciem eius semper. Et apostolus. Si quis se inquit putat aliquid scire: nondum scit que admodum scire oporteat. Quisquis autem diligit deum: hic cognitus est ab illo. Nec sic quidem dicitur: cognovit illum: que periculosa presumptio est. Sed cognitus est ab illo. Sed et alibi cum dixisset. Hunc autem cognoscentes deum: statim corrigens. Imo cogniti inquit a deo: maximeque illo loco.

Ps. 68. Fratres inquit ego meipsum non arbitror apprehendisse. Unum autem: que retro oblitus in ea que ante sunt extensus: secundum intentionem se quoque ad palmam superne vocatiois dei in christo Jesu. Quorum quod perfecti: hoc sapiamus.

Perfectionem in hac vita dicitur: non aliud quam ea que retro sunt oblitisci: et in ea que ante sunt extendi secundum intentionem. Tutissima est enim querentis intentio: donec apprehendatur illud quo tendimus et quo extendimur. Sed ea recta intentio est que proficitur a fide. Leta enim fides utcumque inchoat cognitionem. Cognitionis vera certa non perficitur: nisi post hanc vitam: cum videbimus faciem ad faciem. Hoc ergo sapiamus ut noverimus tutiores esse affectum vera querendi quam incognita presumendi. Sic ergo queramus tanquam inveniatur: et sic inveniamus tanquam questuri. Cum enim consummaverit homo: tunc incipit. De credendis nulla infidelitate dubitemus: de intelligendis nulla temeritate affirmemus. In illis auctoritas tenenda est: in his veritas exquirenda. Quod ergo ad istam questionem attinet: credamus patrem et filium et spiritum sanctum

esse unum deum: uniuersae creature conditorem atque rectorem: nec patrem esse filium: nec spiritum sanctum vel patrem esse vel filium: sed trinitatem relatarum ad invicem personarum: et unitatem equalis essentie: hoc autem queramus intelligere ab eo ipso quem intelligere volumus auxilium precantes: et quantum tribuit: quod intelligimus explicare tanta cura et sollicitudine pietatis: ut etiam si aliquid aliud pro alio dicimus: nihil tamen indignum dicamus. Ut si quid: verbi gratia: de patre dicimus quod patri proprie non conveniat: aut filio conveniat aut spiritus sancto: aut ipsi trinitati: et si quid de filio quod filio proprie non congruat: saltem congruat patri: aut spiritus sancto: aut trinitati. Item si quid de spiritus sancto quod proprietatem spiritus sancti non deceat: non tamen alienum sit a patre aut filio: aut ab uno deo ipsa trinitate: veluti nunc cupimus videre utrum illa excellentissima caritas proprie spiritus sanctus sit: quod si non est: aut pater est caritas: aut filius: aut ipsa trinitas: quam resistere non possumus certissime fidei: et valde diffime auctoritati scripture dicentis: Deus caritas est: non tamen debemus deiciare sacrilego errore: ut aliquid de trinitate dicamus: quod non creator: sed creature potius conveniat: aut inani cogitatione fingatur: Que cum ita sint attendamus ista tria: que invenisse nobis videmur. Nondum deo superius loquimur: nondum de deo patre et filio et spiritus sancto: sed de hac impari imagine: et cum imagine: id est homine: familiarius enim eam et facilius fortassis intuetur mentis nostre infirmitas.

An tria sint amans et quod amat et amor. An autem duo sint cum quis non alium quam seipsum diligit

Capitulum II

Ecce ego qui hoc quaero: cum aliquid amantia sunt: ego et quod amo: et ipse amor. Non enim amo amorem: nisi amantem amem. Nam non est amor: ubi nihil amat. Tria ergo sunt: amans: et quod amatur: et amor. Quod si non amem nisi meipsum: nonne due erunt quod amo et amor: Amans enim et quod amatur: hoc idem est: quoniam se ipse amat: sicut amare et amari: eodem modo idem est cum se quisque amat. Eadem quippe res bis dicitur: cum dicitur: amat se: et amatur a se. Tunc enim non est aliud atque aliud amare et amari: sicut non est aliud atque aliud: amans et amatus. At vero amor: et quod amatur: etiam sic duo sunt. Non enim quisquis se amat amor est: nisi cum amatur ipse amor. Aliud est autem amare se: aliud est amare amorem suum. Non enim amat amor: nisi iam aliquid amans: quia ubi nihil amatur: nullus est amor. Duo ergo sunt

§

Ps. 68

Ps. 10. 4

1. Cor. 8.

Gal. 4

Pb. 2.

1. Cor. 13

1. Job. 4.

Libet

cum se quisq; amat. amor t quod amat. Tūc em̄ amans t quod amatur vnū est. Unde videtur nō esse cōsequens: vt vbicūq; amor fuerit: iam tria intelligantur. Auferamus enī ab hoc consideratione cetera que multa sunt quibus hō constat. atq; vt hec que nunc requirimus quantū in his rebus possumus liq̄do reperiamus: de sola mente tractemus. Adhēs igitur cū amat seipam: duo quedam ostendit mentē t amorem. Quid est autē amare se: nisi sibi ip̄to esse velle ad fruendū se. Et cum tñ se vult esse quantum est. par mentivoluntas est t amantī amor equalis. Et si aliqua substātia est amor: non est vnq; corpus. sed spiritus. nec mens corpus. sed spiritus est. Neq; tñ amor t mens duo spiritus: sed vnus spiritus: nec eētīe due: sed vna: t tñ duo quedam vnum sunt amans t amor. siue sic dicas quod amatur. et amor. Et hoc quidem duo: relatiue adinuicē dicuntur. Amans quippe ad amorem refert. t amor ad amantē. Amans em̄ aliquo amore amat: t amor alicuius amantis est. Adhēs vō t spiritus non relatiue dicuntur sed essentiaz demonstrant. Non em̄ quia mens t spūs alicuius hoīs est: ideo mens t spūs in se nō manet. Retracto ei eo quod hō ē: qd̄ adiūcto corpore dī. mens t spūs manet. Retracto autēz amāte nullus ē amor: t retracto amore nullus est amans. Ideoq; quantū adinuicē referūt. duo sunt. Quā autē ad se dicuntur. t singula spiritus. t simul vtrūq; vnus spūs: t singula mēs t simul vtrūq; vna mens. Vbi ergo trinitas. attendamus quantū possumus. t inuocem⁹ lucez sempiternā vt illuminet tenebras nras t videam⁹ in nobis q̄ntū sumimur imaginē dei

De mēte t noticia ei⁹ t yolūtate. Capl. III

Ens em̄ amare seipam non pōt. nisi etiā se nouerit. Nam quō amat qd̄ nescit. Aut si quisq; dicit ex noticia generali vel speciali mentem credere se eē talem: qualē alias expta est: t ideo amare semetipam insipientissime loquit. Unde em̄ mens aliqua mentem nouit. si se nō nouit. Neq; em̄ vt oculus corporis videt alios oculos: t se nō videt: ita mens nouit alias mentes t ignorat semetipam. Per oculos em̄ corporis corpa videmus: qz radios qui p eos emicant. et qd̄ cernimus tangunt: refringere vel retorquerē in ipos non possumus: nisi cū specula intuemur. Quod subtilissime obscurissimeq; disserritur. donec apertissime demōstret. vel ita se rem habere vel non ita. Sed quoquo modo se habeat vis qua per oculos cernimus. ipam certe vim. siue sint radij. siue aliud aliquid ocu

lis cernere non valemus. sed mentē quērīm⁹ t si fieri pōt. etiam hoc mente cōmp̄ndim⁹. Adhēs ergo ipa sicut corporeaz rerū noticia as p̄sensu corporis colligit. sic incorporearum rerum per semetipam. Ergo t semetipam p se ipam nouit. qm̄ est incorporea. Nam si non se nouit: non se amat.

Tria esse in aīa que sunt vnū mentē t noticiam sui t amorem. Capl. III.

Sicut autē duo quedam sunt. mens t amor eius cū se amat. ita quedā duo sunt mens t noticia eius cū se nouit

Igitur ipa mens t amor: t noticia eius. tria q̄dam sunt: t hec tria vnum sunt. t cū perfecta sunt: equalia sunt. Si em̄ minus se amat q̄ est vt verbi gratia. tantū se amat hoīs qm̄ tantum amandū est corpus hoīs: cum plus sit ipa q̄ corpus. peccat: t nō est pfectus amor eius. Item si amplius se amat q̄ est: velut si tantūz se amet quantū amandus est deus. dū in cōm parabiliter minus sit ipa q̄ deus: etiam sic nimio peccat t non perfectum habet amorē sui. Adhēs autē pueritate t iniquitate peccat. cum corpus tantum amat quantū amandus est deus: Item noticia si minor est: q̄ est illud quod noscīt. t plene nosci potest. pfecta non est. Si autē maior est: iam superior est natura q̄ nouit q̄ illa q̄ nota est: sicut maior est noticia corporis: q̄ ipm̄ corpus quod ea noticia notū est. Illa em̄ vita quedam est in ratione cognoscētis: corpus autē non est vita: Et vita quelibet quolibet corpore maior est: non mole sed vi. Adhēs vero cum seipam cognoscit: non se supat noticia sua: qz ipa cognoscit. ipa cognoscit. Lū ergo se totā cognoscit: neq; secū qd̄ aliud: par illi ē cognitio sua: qz neq; ex alia natura est eius cognitio: cū seipam cognoscit. Et cum se totam nihil amplius percipit: nec minor nec maior est. Recta igitur diximus hec tria. cum pfecta sunt: esse consequenter eqlia. Sed etiam admonemur. q̄ vtrūq; videre possum⁹ hec in anima existerē: t tanq̄ inuoluta euolui vt sentiamur t dinumerent substantialiter vt vt ita dicam: essentialiter: non tanq̄ in subiecto. vt color. aut figura in corpore. aut vlla q̄litas. aut quantitas. Quicqd̄ em̄ tale est. non excedit subiectū in quo est. Non em̄ color: iste autē figura huius corporis pōt esse t alterius corporis. Adhēs autē amore quo se amat pōt amare t aliud preter se. Item non se solam cognoscit mens. sed t alia multa. Quobrem nō amor t cognitio tanq̄ in subiecto insunt mēti sed substantialiter etiam ista sunt. sicut ipa mēs quia etsi relatiue dicuntur adinuicem. in sua

tamen sunt singula queq; substantia. Non sic color & coloratum relatiue ita dicuntur adinuicem. vt color in subiecto colorato sit: nō habens in seipō propriam substantiam: quoniaz coloratum corpus substantia est: ille autē in substantia: sed sicut duo amici etiam duo sunt homines: que sunt substantie cum homines non relatiue dicantur: amici autem relatiue. Sed item quōuis substantia sit amans vel sciēs substantia sit scientia: substantia sit amor: sed amans & amor: aut sciens & scientia: relatiue ad se dicantur sicut amici. Adens vero aut spiritus non sunt relatiua: sicut nec homines relatiua sunt: non tamen sicut amici homines possunt seorsum esse abinuicem: sic amans et amor: aut sciens & scientia. Quōq; & amici corpore videntur separari posse: non animo: in quantum amici sunt: verūtū fieri pōt: vt amicus amicum etiam odisse incipiat & corpō amicus esse desinat: nesciente: illo: & adhuc amante. Amor autē quo se mens amat: si eē desinat simul et illa desinat esse amans. Item noticia qua se mens nouit: si esse desinat: simul & illa nosse se desinet. Sic caput capitati alicui vtiq; caput est: & relatiue ad se dicūtur quōuis etiā substantie sint. Nam & caput corpus est: & capitatum. Et si non sit corp: nec capitatum erit. Sed hec p̄cisione abinuicem separari pōt: illa non possunt: Quō si sunt aliqua corpora q̄ secari omnino & diuidi nequeunt: tamen nisi partibus suis constarent corpora non essent pars ergo ad totum relatiue dicitur: quia oīs pars alicuius totius pars est: & totū oibus partibus totū est. Sed quoniam & pars corpus est & totum: non tñ ista relatiue dicunt: s̄ etiā substantialiter dicunt. Forassis ergo mens totū est & eius quasi partes amor quo se amat & scientia qua se nouit: quibus duabus partibus illud totū constat. An tres sunt equales partes quibus totū vnum completur. Simul la pars: totū cuius pars est completi. Adēs vero cum se totam nouit: hoc est perfecte nouit per totū eius est noticia eius. Et cum se perfecte amat: totā se amat: & per totū ei⁹ ē amor eius. Nam ergo sicut ex vino & aqua & melle vna sit potio: & singula per totum sunt: & tamē tria sunt: nulla em̄ pars est portionis q̄ non habeat hec tria: Non em̄ iuncta velut si aqua & oleum essent: sed omnino cōmixta sunt: & substantie sunt omnes: & totus ille liquor: vna q̄dam est ex tribus cōfecta substantia. Tale ali quid arbitrandū est esse simul hec tria: mentē amorem: noticiam: sed non vnius substantie sunt aqua: vinum: & mel: quōuis ex eorum com-

mixtione fiat vna substantia portionis: Quō autem illa tria nō sunt eiusdem substantie nō video: cum mens ip̄a se amet: atq; ip̄a se nouerit: atq; ita sint hec tria: vt nō alteri alicui referat mens vel amata vel nota sit. Tñ⁹ ergo eiusdemq; essentie necesse est hec tria sint: & ideo si tanq; cōmixtione cōfusa essent: nullomodo essent tria: nec referri adinuicē possent. Quē admodum si ex vno eodemq; auro tres anulos similes facias: quōuis connexos sibi referūt adinuicem q̄ similes sunt. Omnis em̄ similis alicui similis est: & trinitas anulorū est: & vnu aurū: At si misceantur sibi & per totam singuli massam suam conspergant: interciderit illa trinitas: & oīno non erit: ac non solū vnum aurū dicitur: sicut in illis tribus anulis dicebatur: s̄ iam nulla aurea tria

Quō mens & amor & noticia & singula in se manent & oīa in oibus

Laplin. V.

In illis tribus cum se nouit mens & amat se: manet trinitas: mens: amor: noticia: & nulla cōmixtione cō-

funditur. Quōis & singula sint in seip̄is: & inuicem tota in totis: siue singula in binis: siue bina in singulis. Itaq; oīa i oibus. Nam & mēs est vtiq; in seip̄a: quoniam ad seip̄am mens dicitur: quōuis noscens vel nota: vñ noscibilis: ad suam noticiā relatiue dicitur. Amans quoq; & amata vel amabilis ad amorem referatur: q̄ se amat & noticia: quōuis referatur ad mentem cognoscentem vel cognitā: tamē & ad seip̄am nota & noscens dicitur. Non enim sibi est incognita noticia: qua se mens ip̄a cognoscit. Et amor quōuis referatur ad mentem amantē cuius amor est: tamen & ad seip̄m est amor: vt sit etiam in seip̄o: quia & amor amatur. Nec alio nisi amore amari pōt: id est seip̄o. Ita sūt hec singula in seip̄is. In alterius autē ita sunt: quia & mens amans in amore est: & amor in amantis noticia: & noticia in mente noscente. Singula in binis ita sunt quia mens que se nouit & amat: in amore & noticia sua est: & amor amantis mētis se se q̄ scientis: in mēte noticia q̄ ei⁹ est. Et noticia mentis se scientis & amantis in mente atq; in amore eius est: quia scientes se amat & amantem se nouit. Ac per hoc & bina in singulis: quia mens que se nouit & amat cum sua noticia est in amore: & cum suo amore in noticia. Amor quippe ip̄e & noticia simul sunt in mente: que se amat & nouit. Tota vō in totis: quemadmodum sunt: iam supra ostēdimus: cum se tota mens amat: & totam nouit: & totum amorem suum nouit: totamq; amat noticiam suam: quādo tria ista ad seipsa

Liber

perfecta sunt. Adhuc itaque modo tria ista inseparabilia sunt a semetipsis. et tamen eorum singulum quodque substantia est. et simul omnia una substantia vel essentia: cum et relatiue dicantur adinuicem.

De noticia qua mens non solum se: sed etiam alias mentes nosse regulariter potest. Lap. VI.

Et cum seipam nouit humana mens et amat seipam: non aliquid incommutabile nouit et amat: aliterque vnusquisque homo loquendo enunciat mentem suam: quod in seipso agatur attendens: Aliter autem humanam mentem speciali aut generali cognitione diffinit. Itaque cum mihi de sua propria loquitur: vtrum intelligat hoc: aut illud: aut non intelligat: et vtrum velit aut nolit hoc aut illud: credo: Cum vero de humana specialiter aut generaliter verum dicit: agnosco et approbo. Unde manifestum est aliud vnum quicquid videre in se: quod sibi alius dicenti credat: non tamen videat: aliud autem in ipsa veritate quod alius quoque possit intueri: quorum alterum mutari per tempora: alterum incommutabile eternitati consistere. Neque enim oculis corporeis multas mentes videndo per similitudinem colligimus: generalem vel specialem mentis humane noticiam sed intuemur inuolubilem veritatem ex qua perfecte quantum possumus diffinitiamus: non qualis sit vnus cuiuscumque hominis mens: sed qualis esse semper: eternis rationibus debeat. Unde etiam phantasias rerum corporalium per corporis sensus hausit et quod ammodo infusas memorie: ex quibus etiam ea que non visa sunt ficto phantasmate cogitantur: siue aliter quam sunt: siue fortuito sicuti sunt alia omnino regulis supra mentem nostram incommutabiliter manentibus: vel approbare apud nosmetipsos: vel improbare conuincimur: recte aliquid approbamus aut improbamus. Nam cum et recolo cartaginis menea que vidi: et cum fingo alexandrie que non vidi: easdemque imaginarias formas quasdam quibusdam preferens: rationabiliter prefero: vigeat et claret desuper iudicium veritatis: ac sui iuris incorruptissimis regulis firmum est. Et si corporalium imaginum quasi quodam nullo subrexitur non tamen inuoluitur atque confunditur. Sed interest vtrum ego sub illa: vel in illa caligine: tamquam a celo perspicio secludar: an sicut in altissimis montibus accidere solet: inter vtrumque acre libero fruens: et serenissimam lucem super densissimas nebulas subter aspiciam. Nam vnde in me fraterni amoris inflammatur ardor: cum audio virum aliquem pro fidei pul-

chritudine et firmitate: ac rita tormenta tolerasse. Et si mihi digito ostendatur ipse homo: studeo mihi coniungere: notum facere: amicitia colligare. Itaque si facultas datur: accedo: alloquor: sermonem confero: affectum meum in illis quibus verbis possum exprimo: vicissimque in eo fieri quem in me habeat atque exprimi volo: spiritalemque complexum credendo melior: quia peruestigare tam cito et cernere penitus eius interiora non possum. Amo itaque fidelem et forte virum: amore casto atque germano. Quod si mihi inter nostras loquelas fatigatur: aut incautus aliquo modo sese indicet: quod vel de deo credat incongrua: atque in illo quoque carnale aliquid desideret: et pro tali errore illa pertulerit: vel sperate pecunie cupiditate: vel inani auiditate laudis humane: statim amor ille quem in eum ferebar offensus: et quasi repercussus: atque ab indigno homine ablatum: in ea forma permanet: ex qua eum tale credens amaueram. Nisi forte ad hoc homo iam ut talis sit: cum tale non esse conperio. At in illo homine nihil mutatur: mutari non potest ut fiat: quod eum iam esse credideram: in mente autem mea mutata est vtriusque ipsa existimatio: que de illo aliter se habebat: et aliter habet. Idemque amor: ab intentione perfruenti: ad intentionem consulendi: incommutabili desuper iusticia iubente deslexus est. Ipsa vero forma in concusse ac stabili veritate: et in qua fruere homine bonum eum credens: et in qua eum consulo: ut bonus sit: eadem luce incorruptibilis sincerissimeque rationis: et mentis aspectum et illam phantasmate nubem quam desuper cerno cum eundem hominem quem videram cogito in perturbabili eternitate perfundit. Item cum arcum pulchre et equaliter intortum quem vidi: verbi gratia cartaginis aereuoluo: res quedam menti nunciata per oculos memorie que transfusa imaginum conspectum facit. Sed aliud mente conspicio: in quo mihi opus illud placet: vnde etiam si displiceret: corrigere. Itaque de istis secundum illam iudicamus: et illam cernimus rationalis mentis intuitu. Ista vero aut presentia sensu corporis tangimus: aut imagines absentium fixas in memoria recordamur: aut ex earum similitudine talia fingimus: qualia nos ipsi vellemus atque possemus: etiam opere moliremur. Aliter enim figurantes animo imagines corporum: aut per corpus corpora videntes: aliter autem rationes arteque ineffabiliter pulchram talium figurarum super aciem mentis simplici intelligentia capientes.

De verbo quod mens ex eterna concipit.
veritate

Capitulum VII.

Illa igitur eterna veritate ex qua temporalia facta sunt omnia: forma fin quam sumus: et fin quam vel in nobis vel in corporibus vera et recta ratione aliquid opamur visu mentis aspiciamus: atque inde conceptam rerum veracem noticiam: tamquam verbum apud nos habemus: et dicendo intus gignimus: nec a nobis nascendo discedit. Cum autem ad alios loquimur: verbo intus manenti ministerium vocis adhibemus: aut alicuius signi corporalis: ut per quandam commemorationem sensibilem tale aliquid fiat etiam in animo audientis: quale de loquentis animo non recedit. Nihil itaque agimus per membra corporis in factis dictisque nostris: quibus vel approbantur vel improbantur mores hominum: quod non verbo apud nos intus edito preuenimus. Nemo enim volens aliquid facit: quod non in corde suo prius dixerit. Quod verbum amore concipitur: siue creature: siue creatoris: id est aut nature mutabilis aut incommutabilis veritatis.

Quali amore diligi debeat creatura

Capitulum VIII.

Ergo aut cupiditate: aut caritate non quoniam sit amanda creatura: sed si ad creatorem refertur ille amor: non iam cupiditas sed caritas erit. Tunc enim est cupiditas cum propter se amatur creatura: tunc non utentem adiuuat: sed corrumpit fruente. Cum ergo aut par nobis: aut inferior creatura sit in feriore utendum est ad deum: pari autem fruendum: sed in deo. Sicut enim teipso: non in teipso frui debes: sed in eo qui fecit te. Sic etiam illo: quem diligis: tanquam teipsum: et nobis ergo et fratribus in domino fruamur: et inde nos nec ad nosmetipsos remittere: et quasi relaxare deorsum versus audeamus. Nascitur autem verbum cum excogitatum placet: aut ad peccandum aut ad recte faciendum. Verbum ergo nostrum et mentem de qua gignitur quasi medius amor coniungit: sequi cum eis tertium complexu in corpore sine ulla confusione stringit.

Quo differat dilectio rerum spiritualium ab amore carnalium.

Capitulum IX.

Conceptum autem verbum et natum idipsum est: cum voluntas in ipsa noticia concipit quod fit in amore spiritualium. Qui enim: verbi gratia: perfecte nouit: perfecteque amat iusticiam: iam iustus est: etiam si nulla existat forma eam fornicus per membra corporis operandi necessitas. In amore autem carnalium temporaliumque rerum: sicut

in ipsis animalium fetibus: alius est conceptus verbi: alius partus. Illic enim quod cupiendo concipitur: adipiscendo nascitur. Quoniam non sufficit auaricie nosse: et amare aurum: nisi et habeat. Neque nosse et amare vesca: aut conumberc: nisi etiam id agat: neque nosse et amare honores et imperia: nisi proueniant. Que tamen omnia: nec adepta sufficiunt. Qui enim biberit ex hac inquit aqua: sitiet iterum Ioh. 4. Ps. 7. et in psalmo. Conceptit inquit dolorem et peperit iniquitatem. Dolorem vel laborem dicit concipi: cum ea concipiuntur que nosse ac velle non sufficit: et inardescit atque egrotat animus indigentia: donec ad ea perueniat: et quasi pariat ea. Unde eleganter in latina lingua parta dicuntur: et reperta atque comperta: que verba quasi a partu ducta resonant. Quia concipiente cum conceperit parit peccatum. Unde dominus clamat. Venite ad me omnes qui laboratis et onerati estis: Et alio loco. Ne pignatibus: et lactantibus in illis diebus. Lum itaque ad partum verbi referret omnia vel recte facta vel peccata: ex ore inquit tuo iustificaberis: et ex ore tuo condemnaberis: os volens intelligi: non hoc visibile: sed interius inuisibile cogitationis et cordis.

Non omnia que noticia comprehendit dici posse concepta.

Capitulum X.

Lecte ergo queritur: utrum omnis noticia verbum: an tantum amata noticia. Nouimus enim ea que odimus. Sed nec concepta: nec parata dicenda sunt animo: que nobis displicent. Non enim omnia que quoquo modo tangunt concipiuntur: ut tantum nota sint: non tamen verba dicantur: sicut ista de quibus nunc agimus. Aliter enim dicuntur verba que spacia temporum syllabis tenent: siue pronunciantur: siue cogitentur: alter omne quod notum est verbum dicitur a se impressum quod diu de memoria profertur et diffiniri potest: quis res ipsa displiceat: aliter cum placet quod mente concipitur. Secundum quod genus verbi accipiendum est quod ait apostolus. Nemo dicit dominus Iesus: nisi in spiritu sancto: cum forma aliam verbi notionem dicant hoc et illi. De quibus ipse dominus ait. Non omnis qui dicit mihi domine domine: intrabit in regnum celorum. Verum tamen cum et illa que odimus recte displicent: recteque improbantur: approbatur eorum improbatio: et placet et verbum est. Neque vitiorum noticia nobis displicet: sed ipsa vitia. Nam placet mihi quod noui: et diffinitio quid sit intemperantia: et hoc est verbum eius sicuti sunt in arte nota vitia. Et recte appro-

Libet

batur eorum noticia: cum discernit cognitio-
speciem priuationemque virtutis: sicut aere: et
negare: esse et non esse. Attamen virtute pri-
uari atque in vitium deficere damnabile est. Et
diffinire intemperantiam verbumque eius di-
cere pertinet ad artem morum. Esse autem in
temperantem ad id pertinet quod illa arte cul-
patur sicut nosse ac diffinire quod sit soloecism^o
pertinet ad artem loquendi: facere autem vi-
tium est: quod eadem arte reprehendit. Ver-
bum est igitur: quod nunc discernere ac insi-
nuare volumus cum amore: noticia. Cum itaque
se mens nouit et amat: iungitur ei amore ver-
bum eius. Et quoniam amat noticiam: et no-
uit amorem: et verbum in amore est: et amor in
verbo: et vtrumque in amante atque dicente. Sed
omnis secundum speciem noticia: similis est ei rei quam
nouit. Est enim alia noticia secundum priuationem
quam cum improbamur: loquimur. Et hec pri-
uationis improbatio speciem laudat: ideoque
approbatur.

Concepte noticie similitudinem tunc ad
equalitatem mentis accedere: cum id quod
cognoscitur: neque inferioris: neque superioris na-
ture est.

Capitulum XI.

Abet ergo animus nonnullam speciei
note similitudinem: siue cum ea pla-
cet: siue cum eius priuatio displicet.
Quo circa in quantum deum nouimus: simi-
les sumus. Sed non ad equalitatem similes:
quia nec tantum eum nouimus: quantum ipse
se. Et quemadmodum cum per sensum cor-
poris discimus: corpora: sit eorum aliqua simi-
litudo in animo nostro: que phantasia memo-
ric est. Non enim omnino ipsa corpora in animo
sunt: cum ea cogitamus: sed eorum similitu-
dines. Itaque cum eas pro illis approbam^o: er-
ramus. Error namque est pro alio alterius ap-
probatio. Melior est tamen imaginatio cor-
poris in animo: quam illa species corporis: in qua-
tum hec in meliore natura est: id est in substā-
tia vitali sicuti animus est: ita cum deum no-
uimus: quis melioris efficiamur quam eram^o an-
tequam nossemus: maximeque cum eadem noticia
etiam placita dignaque amara verbum est: sitque
aliqua dei similitudo illa noticia: tamen infe-
rior est: quia in inferiori natura est. Creatura
quippe animus: creator autem deus. Ex quo
colligitur: quia cum se mens ipsa nouit atque ap-
probat: sic est eadem noticia verbum eius: ut
ei sit par omnino et equale: atque identidem: quia
neque inferioris essentie noticia est: sicut cor-
poris: neque superioris sicut dei. Et cum habe-
at noticia similitudinem ad eam rem quam

nouit: hoc est cuius noticia est: hec habet per-
fectam et equalem qua mens ipsa que nouit est
nora. Ideoque et imago et verbum est: quia de illa ex-
primit cum cognoscendo eadem coequatur: et est
gignenti equale quod genitum est.

Cur sicut noticia mentis est proles non etiam
amor: partus eiusdem sit.

Capitulum XII.

Quid ergo amor: non erit imago non
verbum non genitum. Cur enim mens no-
ticiam suam gignit cum se nouit: et amo-
rem suum non gignit cum se amat? Rationi propterea
est notionis sue causa: quia noscibilis est: amo-
ris etiam sui causa est: quia est amabilis. Cur vtrumque
itaque non genuerit: difficile est dicere. Hec enim
questio etiam de ipsa summa trinitate: omnipoten-
tissimo creatore deo: ad cuius imaginem homo
factus est: solet mouere homines: quos veritas
dei per humanam locutionem inuitat ad fidem.
Cur non spiritus quoque sanctus a patre deo
genitus vel creditur vel intelligitur: ut filius
etiam ipse dicatur? Quod nunc in mente hu-
mana vtrumque inuestigare conamur: ut ex in-
feriore imagine in qua nobis familiaris na-
tura ipsa nostra quasi interrogata responderet:
exercitationem mentis aciem ab illuminata cre-
atura ad lumen incomutabile dirigamus. Si
tamen veritas ipsa persuaserit: sicut dei verbum
filium esse nullus christianus dubitat: ita carita-
tem esse spiritum sanctum. Ergo ad imaginem
illam que creatura est: hoc est ad rationalem
mentem: diligentius de hac re interroganda
considerandaque redeamus: vbi temporali-
ter existens: non nullarum rerum noticia que
ante non erat: et aliquarum rerum amor: que
antea non amabantur distinctius nobis aper-
rit quid dicamus: quia et ipsi locutioni tempo-
raliter dirigende: facilius est ad explicandum
res que in ordine temporum comprehendun-
tur. Primo itaque manifestum sit posse fieri ut
sit aliquid scibile: id est quod sciri possit: et tamen
nesciatur: illud autem fieri non posse ut scia-
tur quod scibile non fuerit. Unde liquido tenen-
dum est quod omnes res quamcumque cognoscimus: co-
generat in nobis noticiam sui. Ab vtroque enim
noticia parit: a cognoscente et cognito. Itaque
mens cum seipsum cognoscit: sola parit est noticie
sue: et cognitum enim et cognitor ipsa est. Erat autem
sibi ipsa noscibilis: et antequam se nosset: si noticia sui
erat in ea: cum se ipsa non nouerat. Quod ergo
cognoscit se: parem sibi noticiam sui gignit:
quia non minus se nouit quam est: nec alterius es-
sentie est noticia eius: non solum quia ipsa no-
uit: Sed etiam quia se ipsam: sicut supra dixi-
mus. Quid ergo de amore dicendum est: cur

Seci-j.

non etiam cum se amat: ipm quoq; amorem sui genuisse videatur: Erat enim amabilis sibi: et anteq; se amaret: quia poterat se amare sicut erat sibi noscibilis: et anteq; se nosset: quia poterat se nosse. Nam si non sibi esset noscibilis: nunq; se nosse potuisset. Ita si non sibi eēt amabilis: nunq; amare potuisset. Cur itaq; amando se non genuisse dicatur amorem suū: sicut cognoscendo se genuit noticiam suam. In eo quidem manifeste ostēditur hoc amoris esse principium: unde procedit: ab ipsa quidem mente procedit que sibi est amabilis anteq; se amet: atq; ita principius est amoris sui quo se amat. Sed ideo nō recte dicitur genitus ab ea sicut noticia sui qua se nouit: quia noticia iam inuentum est quod partum repertū dicitur: quod sepe precedit inquisitio eo sine quietura. Nam inquisitio est appetitus inueniendi: quod idem valet si dicas: reperiendi. Que autem reperiuntur: quasi pariuntur: unde proli similia sunt: ubi nisi in ipsa noticia: ubi enim quasi expressa formantur. Nam etsi iam erant res quas querendū inuenimus: noticia tamen ipsa non erat: quam sicut prole nascentem deputamus: porro appetitus ille qui est inquirendo procedit a querente: et pendet quodammodo: neq; requiescit sine quo interdicitur: nisi id quod queritur inuentum: querenti copuletur. Qui appetitus id est inquisitio: quis amor esse nō videatur: quo id quod notum est: amatur. Hoc enim adhuc ut cognoscat agitur: tamen ex eodem genere quiddam est. Nam voluntas iam dici potest: quia omnis qui querit inuenire vult: et si id querit quod ad noticiam pertineat: omnis qui querit nosse vult. Quod si ardentem atq; instantem vult: studere dicitur quod maxime in assequendis atq; adipiscendis quibusq; doctrinis dici solet. Partum ergo mentis antecedit appetitus quidam: quo id quod nosse volumus querendo et inueniendo nascitur proles ipsa noticia: ac per hoc appetitus ille quo concipitur pariturq; noticia: partus et proles recedendi non potest. Idemq; appetitus quo inhiatur rei cognoscende: sit amor: cognite dum tenet atq; amplectitur placitam prolem: id est noticiam signentiq; coniungit. Et est quedam imago trinitatis: ipsa mens et noticia eius quod est proles eius: ac de se ipsa verbum eius: et amor tertius: et hec tria vnum atq; vna substantia. Nec minor proles: dum tantam se nouit mens quanta est: nec minor amor dum tantū se diligit quātum nouit et quanta est.

Explicit liber nonus.

Incipiunt capitula libri decimi.

- i De studijs discere amantium quod ignorant: quod tamen non expeterēt scire si penitus ignorarent.
- ii Quibus causis amari videntur cognita: cum ipsa scientia eorum que nescimus expetitur.
- iii An incognita sibi sit mens cum se querit ut nouerit.
- iiii De proprijs mentis que non potest ignorare.
- v In quo mens nosse se debeat: et a quibus abstinere ne eis quasi proprijs delectetur: atq; in se minus nouerit.
- vi In quibus mens de se cogitans possit errare.
- vii De opinionibus eorum qui mentem aliquid precipuum corporis esse senserunt.
- viii Quomodo mens nosse se querens: nihil de se corporeum debet cogitare.
- ix Quomodo mens cognoscit se ipsam.
- x Quomodo mens nosse se cupiens nihil eorum de se opinari debeat: de quibus sciri esse dubitandum.
- xi De memoria: intelligentia et voluntate: in quibus mens habet in se quandam imaginem diuine trinitatis.
- xii De querenda imagine trinitatis etiam in his que anima ex corporis sensibus concipit.

Aurelij Augustini episcopi de trinitate liber decimus incipit.

De studijs discere amantium quod ignorant: quod tamen non expeterent scire si penitus ignorarēt.

Capitulum I.

nunc ad ea ipsa consequenter enodatus explicanda limitior accedat intentio. Ac primū quia rem proius ignotā amare omnino nullus potest: diligenter intuentum est cuiusmodi sit amor studentium: id est non iam scientius: sed adhuc scire cupientū quāq; doctrinā. Et in his quippe rebus in quibus nō vltimate de studiū solent existere amores ex auditu: dum